

Distriktskonsulent
ARVID WALLA

Tågarbeide

«It sønderligt konstigt Arbeide kunde hans Sognebørn utføre», skrev Peder Clausson Friis sist i 1500 årene. Han var dengang prest i Undalen i Vest-Agder. Noe liknende skrev vår folkelivsskildrer Eilert Sundt for om lag 100 år siden i sin beretning om husfliden i de forskjellige bygder i landet. Det var det vi kaller tågbinding eller tågarbeide.

Kurvarbeide er kanskje det eldste håndens arbeide vi kjenner til. Det regnes for å være nesten like gammelt som menneskeheten selv. Materialene var alltid de enkleste, kvister og røtter, og langt tilbake var verktøyet bare en skarp steinkant, hendene og tennene. Kurvarbeide er derfor kjent for de fleste folk på jorden. Der finnes to hovedteknikker, fletting og binding. Flettingen har den videste spredning og er derfor trolig den eldste. Men også bundne kurver har forekommet over store deler av kloden. De flinkeste i binde-teknikken har vært Afrikas negrer og Amerikas indianere. Trolig har det også vært bundne kurver hos alle de gamle folk i Europa.

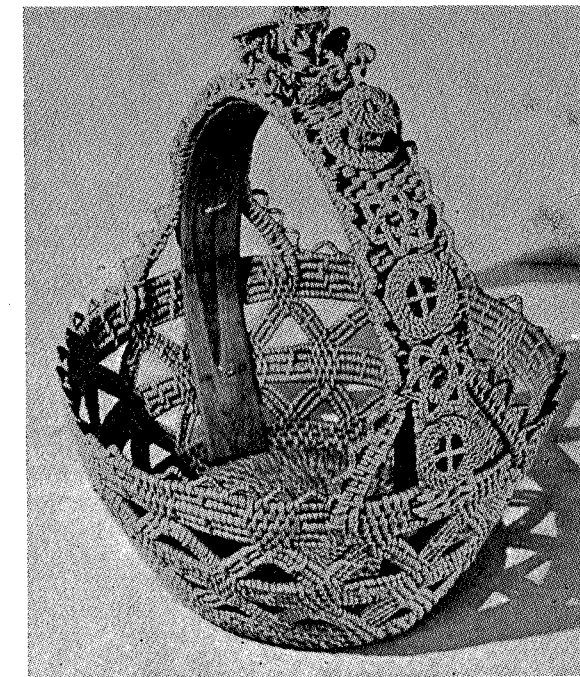
Tågbindingen her i landet har vært drevet i århundrer tilbake. Det er nok å nevne at i dronning Aases gravhaug i Vestfold er funnet rester av tægerbundne kurver. Dette forteller oss at tågarbeide var utført i Norge for 900 år siden. Trøndelag har sikkert ikke stått noe tilbake i så måte. Den svenske stipendiat Emma Bergström Andelius som i 1930 årene skulle skrive en bok om «Rotkorgar och deras bindning», gransket grundig den gamle tågbinding nettopp i Trøndelag. Det var særlig i Budal og Leksvik hun samlet verdifullt materiale. Men det er mange Trøndelagsbygder som er

rike på slike ting. Der finnes gammelt tågarbeide i Trøndelag som neppe finnes maken til i hele landet. På Folkemuseet Sverresborg finnes f. eks. en gutte-lue laget av tæger. Den er sannsynligvis laget av en gjetergutt. Den er velbrukt og har sikkert tjent sin hensikt. I en fjellbygd finnes i privat eie en damehatt i samme utførelse. Men det som er mest kjent av tågarbeider er «beiningskurver», kurven som matsendingen skulle foregå i til bryllups, barnsøl, gravøl m. v. Det var eldgammel tradisjon i dette å sende mat til selskap.

Det var også tradisjon i hva en slik «beining» skulle bestå av. Kurven skulle tildekkes med et dertil laget fint brodert linklede. Dette skulle legges på en bestemt måte og festes med et fint håndflettet bånd, også knyttet på en bestemt måte. Der var andakt over å lage i stand en slik «beining» og å bære den til festhuset, enten det nå var en sørgefest eller en gledesfest.

Mønstrene i disse kurver var litt forskjellige. Kanskje hadde hver produsent sitt mønster, slik at det av mønsteret kunne bestemmes hvor kurven var laget.

Foruten beiningskurvene var det kurver i mange variasjoner, hver avpasset til sitt bruk. Vi finner f. eks. flatbrød og lefsekurver. En oval kurv med skillevegg langsetter var laget for å ha skjær og kniver i for langborddekkingen. Så var det brødbakker, runde og båtformede, sukkerfat og serveringsbrett, brevøskjer, for å nevne noen av bruksgjenstandene. Samme ting har som kjent ikke samme navn over alt i landet. En kurv kan f. eks. i én landsdel hete «ei tægje», og der finnes da benevnelser som «såtægje», det som landmannen hadde såkornet i. Vi finner «ostetægje» som osten lå i mens mysen rant av den, og vi finner «sølvtegje» til oppbevaring av bunadssølv og annen sølvstas.

En vakker kurv, laget av tæger

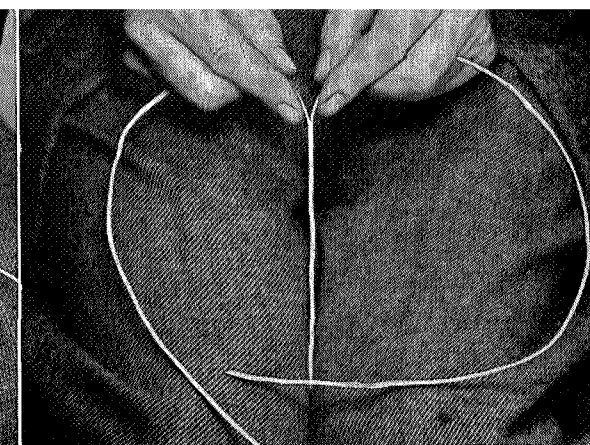
Terreng for sanking av teger

Forfatteren i arbeid med å trekke tågen

Tågen renses

Tågen kløves

Mønsteret bestemmes og begrenses i det store og hele av selve teknikken. Men nettopp de mønstre som kurvarbeidet har skapt, har hatt betydning i ornamentikkens historie. Det påstås med sikkerhet at enkelte ornament er først skapt gjennom kurvbindings teknikk og senere overført til leirgods, tre og metall.

Hva går så dette tågarbeide egentlig ut på?

Materialene som brukes er de fine tæger (birøtter eller sugerøtter) av bjerk eller gran. Hos oss er det sikkert bjerketæger som har vært de mest anvendte. Slike tæger finnes best på litt tørre myrer hvor det ikke er for mye gressrot eller lyng. Grøftet torvmyr hvor der finnes en og annen bjerk, viser seg å være gunstig terreng. I myr hvor der er mye vann eller mye gress og jorden er fet, er tægerne korte og dertil umulig å få tak i. Den beste årstid for sanking er juni—juli, da er never og bark lettest å fjerne. Men tæger kan også sankes til ut i september. Tæger som er sanket om høsten holder seg lysere i fargen enn de som er sanket om våren. En liten hakke eller et vanlig grev er passende redskap for sanking. En begynner å grave forsiktig et par meter fra stammen. Tægerne ligger bare 10—15 centimeter under overflaten. Ofte er det gunstig at to arbeider sammen. Den ene graver vekk jorden og den andre trekker tægerne opp etter hvert som jorden er fjernet av dem. Er jordbunnen gunstig, som delvis i mosemyr, kan tægerne trekkes opp på metervis uten noe graving. Der finnes alle slags tykkelser. De tynneste kan være som en grov snelletråd og de

tykkeste som en finger, alt etter treets størrelse. Lengden varierer også, men det er ingen sak å finne tæger som er 10—12 meter og enda ikke er så tykk som en blyant på det tykkeste. I bladet «Husfliden» fra 1890 står der at slike bjerketæger er funnet på opptil 30 meters lengde. Tægerne må behandles forsiktig, både under opptrekkingen og etterpå. De rulles forsiktig sammen i passende ringer etter tykkelsen, slik at de ikke får skarpe knekk. Er det solskinn under sanking, må tægerne dekket over med sekk eller mose. De bør renses snarest og uten å tørke noe, helst samme dag de er sanket. Blir de liggende til neste dag, må de dekket over og holdes fuktig, ellers er det uråd å få never og bark fjernet. Bark og never fjernes lett ved å trekke tægerne mellom en avrundet knivrygg og f. eks. en striesekk. De kan også trekkes gjennom et splitt i en bordende eller en trestamme. Der må ikke skrapes med skarp kniv slik at den fine overflaten blir skadet. Saften presses ut også ved å trekke dem under en avrundet knivrygg. Materialet er så ferdig til bruk. Som regel skal endel av tægerne klyves i to. Dette krever noe øvelse, da halvpartene formelig trekkes fra hverandre ved styring mellom pekefingerne. Tægerne kan oppbevares i ubegrenset tid, men må bløtes opp når de skal brukes.

Bindingen foregår på flere måter. Som regel brukes et såkalt innleggståg og et bindetåg. Bindetåget er helst kløvet, mens innleggståget alltid er rundt. Med bindetåget tas sting etter sting om innleggståget. For hver ny sting må der lages et hull for bindetåget

og til dette brukes en pinne av bein. Det er denne teknikk som skiller seg ut fra fletteteknikken. I bindingen kan så stingene plasseres så der fremkommer mønster, som f. eks. trekkanter, firkanter, timeglass, siksakbånd m. m., alt innen den mulighet teknikken gir.

Et tågarbeide skal ikke ha noen overflatebehandling. Det får sin vakre farge og patina etterhvert, og blir penere jo eldre det blir. Et solid utført tågarbeide har stor varighet, det kan brukes i flere generasjoner.

I de seneste år er interessen for tågarbeide kommet i vinden. Både gamle og nye tågarbeider er ting mange er ute etter. Interessen for å lære å lage ting selv er også stor. Der drives nå med kurser på flere steder i landet. Det ville ha sin kulturelle betydning om det ble en renessanse for dette fine husflidsarbeide, eller kunsthåndverk om vi vil.

Sett siden sist →

Øverst til venstre et av Arne Falkangers merkelige «fotodyr». Til høyre Torleif Bakken med sin todelt ryggsøkk, som fordeler vekten på en meget gunstig måte. Under: En fot som hilste myggen i Nedalen i sommer. Nederst til venstre: Dårlig visittkort etter fjellturen. Og til høyre: O. Lykestads bilde av da T.T.-vimpelen ble plantet på Innerdalstårnet.

